

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Decimaqvarta. Die XIII. Decembris. Vtrum nouae professiones fidei
contrariae symbolo reiiciendae sint, an vero etiam non contrariae.
Concluditur, vt disputationes fiant de veritate ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

ne 5. in qua de perfectione Christi plura adduntur aliis Conciliis præcedentibus, & ipsi Ephesino, in quo erat lata prohibitio.

¹³ *Dicit.*] Id est, cum dicit Ephesius, quod si ista prohibitio addendi, erat iam facta in primo Concilio Nicæno, ut supra diximus nos ex Liberii papæ epistola, non erat opus ut iterum fieret in Ephesino Concilio & in Calchedonenfi, & sequentibus.

¹⁴ *Proferre.*] Aliam scilicet fidem, intelligitur etiam in verbis, nam de contraria in sensu iam ex natura rei erat hoc prohibitum hæreticis.

¹⁵ *Hadrianum.*] Id est, tempore Hadriani papæ, in professione fidei Tarasii patriarchæ approbata in Synodo. Vide quæ diximus supra in 2. nota collationis 4.

COLLATIO DECIMAQVARTA.

DIE XIII. DECEMBRIS.

Vtrum nouæ professiones fidei contrariæ symbolo reiiciendæ sint, an vero etiam non contrariæ. Concluditur, ut disputationes fiant de veritate additionis, Filioque: & ob pestem ortam Ferrariæ, summus pontifex transfert Concilium Florentiam, ad quod omnes Christianos principes hortatur.

Num. I.

AND. **H**OC in conuentu incepit Ephesinus hoc modo.

EPHES. Nos promissimus, reuerendissime pater, respondere particulariter ad ea quæ dicta sunt pro parte vestra, quæ continentur in octo capitulis. Ista octo capitula ab aliis elegimus, quia videbantur nobis magis necessaria & pertinentia, & quod non haberent superfluitates, & quod ad rem pertinerent. Dum autem more dialecticorum nos ad ipsa capitula credebamus respondere, nos nescimus quo pacto decurrimus ad quædam alia, ita ut vix nos potuerimus primum argumentum declarare: & ostendimus manifeste & euidenter Charisium non exhibuisse symbolum ut commune, sed ut expositionem suæ fidei, per quam voluit se ostendere fidelem, & orthodoxam veritatem tenere. De priuato symbolo nullam curam habemus. Sed de vniuersali ecclesia impræsentiarum, si videtur, repetam quod & dimissimus, & discurremus subsequenter cetera capitula, prout nobis erit possibile, vnumquodque examinantes. Itaque secundum dictorum articulorum erat videlicet, quod diffinitio præfata non modo prohibebat, quod aliquis posset apponere aliam fidem,

ANNO
CHRISTI
1438.

imo etiam sapere : & ex hoc satis erat manifestum, quod prohibitio non tantum extendit se ad prolationem verborum, sed etiam ad conceptum animi, cum multa nos sapiamus, quæ expresse non sunt in symbolo. Si traderemus examinatori, potius inueniretur facere pro nobis, quã contra nos : hæc verba, sapere, in diffinitione 3. Concilii^a non connumerantur ceteris dictionibus. Cetera quidem nomina seorsum per se iacent in prohibitione, videlicet proferre, componere, seu dicere. Euidens est, ista nomina respicere ad expositionem quæ secundum dictiones. Postea sequitur : Quod si aliqui deprehenderentur sapientes quæ exposita^b sunt per Charisium, id est scelerata Nestorii dogmata, subiacerent sententiæ sanctæ œcumenicæ Synodi. Hoc ergo manifestum est, vt respiciat ad sensum & intentionem animi. Nam potest aliquis, salua & manente dictione, circa sensum & intentionem errare : quod Eutyches passus est in quarto Concilio. Nam cum sibi videretur tenere symbolum Nicænum, & in eadem fide permanere & perseverare, aliena a vera & sana fide ille & sentiebat & docebat. Vnde patres illi quarti^c Concilii, postquam exposuerunt easdem dictiones, dixerunt : Symbolum maneat immutabile. subsequenter addunt : Docere autem, vel sapere aliter. cum nomina illa, videlicet proferre, conscribere, dumtaxat respiciant dictiones symboli ; sapere & docere ad sensum respiciunt. Et hoc, ne aliquis, dum profiteretur dictiones symboli, vt Eutyches, aliter sentiret ; videlicet, quod vratur diuersa intentione, sensu & doctrina præter rectam fidem ; non est mirandum, si verbum sapere aliis nominibus^e intelligatur. nam statim distinguitur ex interiectione copulæ^d, & vi conclusionis & adiectionis verbi aliter^e. Cum autem duplex sit symbolum, hoc est secundum sensum & dictionem ; vna prohibitionum tendit ad intentionem, alia ad dictionem : illud proferre, ad dictionem refertur ; sapere & docere, ad intentionem fidei. Inane namque esset dicere sapere symbolum : ideo apud illa nomina sapere, vel docere ponitur aliter ; hoc est, alio modo, murata sententia. Tertium argumentum accusat nos & inculpat, quia nos dicimus particularibus personis licere fidem quibus verbis voluerint exponere ; vniuersaliter, ^f omnes prohiberi. Ad hoc dici-

^a scilicet Ephesini act. 6.

^b id est, oblata, seu denuntiata. obtulerat enim & denuntiauerat Charisius hæreses Nestorii.

^e id est, diuersimode ab aliis nominibus intelligitur, ita vt proferre referatur ad verba, sapere ad intentionem.

^d Coniunctionis scilicet copulatiuæ, proferre, aut sapere.

^e scilicet aliter docere, vt in prohibitione sextæ Synodi supra citata.

^f Facere scilicet symbolum pro vniuersali ecclesia, quantumuis vera continens.

mus, quod & antea multoties dictum est, quod priuatim & particulariter posset quis fidem exponere; nemo est qui prohibeat: at tamquam commune & vniuersale, posset periculum inferre, & aliud tradere quam illud vnum, & in eodem additiones facere: hoc est quod prohibetur. Et hoc post prohibitionem nemo est qui audeat, nullum Concilium, nulla ecclesia, præter vos, qui istam additionem fecistis, quæ nullius boni causa fuit, sed multorum malorum. Addidistis denique argumentum quartum prius dictum, quod in Concilio Ephesino nulla fuit facta mentio de symbolo Constantinopolitano. Vbi estis quadam diuisione, videlicet quod patres illi aut obliu fuerunt Constantinopolitani symboli, & tantum symboli Nicæni mentionem fecere: aut si fuerunt recordati, vt contrarium illud præterierunt; aut vnum & idem iudicarunt esse ambo, vt & nos diximus. Et quod Constantinopolitanum symbolum contineatur in Nicæno, & nihilo minus dictionibus differat, dicitis esse manifestum: quia si inuenitur symbolum esse idem & consonum omni altero quoad sensum, non refert si habent differentiam dictionum. Hæc omnia nos, & antequam vos proferretis argumentationem, in medio tulimus, & in communi nos habuimus quæstionem, ad quam solutionem attulimus; videlicet, quod expositio ista & explicatio ante prohibitionem facta est, & a Concilio œcumenico, & de magnis rebus maxime opportunis & necessariis quoad fidem, videlicet de processu Trinitatis: & quod eandem rationem & locum seruat symbolum Constantinopolitanum ad primum^a, quem seruat nouum testamentum^b; nemo ea quæ fuerant ante prohibitionem, adducat ad testimonium eorum quæ postea facta sunt: quia tunc licebat, postea non est rationabiliter factum; & est manifestum, quod nullius boni causa fuit. Quintum vestrum argumentum fuit, quod scriptum est in diffinitione^c sexti Concilii, nullum debere inuenire vel sentire alterationem vocum, quæ esset ad euerfionem eorum quæ diffinitiones sunt. Et quod manifeste videtur ex hoc, ea prohiberi, quæ ad euerfionem veræ fidei addita fuerint. Ad hoc itaque dicimus, quod hæc omnia re vera tendunt ad eandem intentionem & sensum, prout nos diximus. Nam postquam patres Concilii distinxerunt fe-

^a scilicet Nicænum.

^b ad verum scilicet, quod explicat.

ANNO
CHRISTI
1448.

re iisdem verbis, quæ diffinita sunt pro custodia symboli, & postquam addiderunt, nil sapere vel docere aliter, prout se habent in diffinitione sexti Concilii; adiecit postea Concilium, nec aliquam nouitatem vocum sentire, quæ respiciant euerfionem. Hæc siquidem respiciunt ad symbolum: & cum prohibeat immutationem symboli, & mutationem & nouitatem vocum, nostris rationibus consonum est. Nam ea prohibentur, quæ ad euerfionem eorum quæ per ipsos diffinita sunt, tendunt; hoc est, ad euerfionem prohibitionis. Nam ibidem definierunt de hoc, vt nec syllaba, nec dictio in symbolo apponatur. Nam distinctorum dicit, non terminatorum; ac de fide terminauit Concilium, non dicit distinxit: hoc illud proprie^a distinctio est, quæ^b ablata fuit de custodia symboli. Qui autem audet symbolum immutare, ille euertit terminata per patres: & qui conaretur ad omnem sensum prohibitionis dictam dictionem trahere, nec nouitatem vocum & dictionum inuentionem ad symbolum imponi, dicemus simpliciter etiam diffinitiones illius Concilii, vel in dogmatibus pietatis. Et sic hoc argumentum nil obstat, imo confirmat rationem nostram. Sextum argumentum est, perscrutata huius sanctæ legis intentione a præcedentibus actibus ad depositionem Nestorii, in quibus lectum est symbolum Nicænum, post hoc epistolæ Cyrilli ad Nestorium, & ipsius Nestorii epistolæ, quarum epistolarum partim explosa^c: videtur etiam intentionem diffinitiuam talem esse ab illis quæ postea Cyrillus dicit^d; videlicet: Nos sequentes professionem patrum, sequimur intentionem sensus, & exponimus rectam fidem, ac septimi Concilii, quod ita dicit: Sic cum diligentia perscrutati & discussi, & intentioni veritatis nihil detrahimus, nihil addimus. Ex quibus omnibus intentio diffinitionis videtur esse, non quod veritas taceatur, sed potius vt dicatur & prædicetur, & doceatur. Hæc sunt vestra. Ad ista vero nos dicimus, quod intentio diffinitionis & legis non debeat quæri ex præcedentibus, nec ex sequentibus, nisi specialiter facerent mentionem de tali diffinitione, vt antea diximus ac dicemus: ac beatus Cyrillus, & beati etiam patres istius septimi Concilii sequuntur intentionem veritatis, (vt dicunt) & interpretantes rectam fidem & pro-

Concil. Tom. 33.

Nn

^a scilicet hoc, quod additum est, nempe, Filioq, pertinet solum, & additum fuit contra verba prohibitionis, distincta, scilicet profere.
^b Ablata fuit custodia symboli, dum fuit additum, Filioque.

^c id est, plura in eis contenta fuerunt damnata.
^d Epist. ad Acacium in actis Concilii Ephesini par. 3. cap. 33. & epist. ad Anastasium, &c. in iisdem actis cap. 41.

prias diffinitiones, sane nihil detrahunt vel addunt fidei; imo custodiunt secundum dictionem: imo hoc non solum videtur ex his quæ dixerunt, sed ex rebus custodiunt fidem; vt si ^a. sermonum suorum, & sic ipsas diuinas scripturas: ergo hæc dicta sunt pro nobis, ad nostram tendunt intentionem, & omnino nobis suffragantur. Vnde & fere ad finem isto argumento fuit subscriptum ^b a quarto Concilio, in quibus ipsum quartum ^c Concilium excusat, & defendit beati papæ Leonis epistolam, quod ipse nil fecerit contra prohibitionem, cum exposuerit fidem in epistola, & declarauerit latius, cum ad errores qui insurgunt, quotidie debeant variæ medicinæ afferri a sanctis patribus, & quod non sufficit symbolum fidei tantum ad euerfionem illorum errorum: ac ista magis pro nobis sunt, quam contra. Nam Concilium istud cum amplexum fuisset epistolam Leonis, & cum vocauerit ipsam columnam rectæ fidei, nihil ex ea epistola in symbolo addidit, prout nec sextum Concilium ab epistola Agathonis, nec septimum ab epistola beati Hadriani. Tales denique declarationes & expositiones in priuatis diffinitionibus cum apud Concilium deseruierint, & nullatenus molestum fuit ^d symbolo: cur ergo & nos non similiter illis fecimus vel facimus, sed quasi impune possemus addere vel detrudere absque aliqua diligentia, audemus? Octauum argumentum vestrum est, quod in eodem quarto Concilio deposito prius Eutyche Constantinopolitano, deinde congregato & celebrato Ephesino ^e, cui præsidebat tyrannus Dioscorus, Eutyches respondebat, dicens se tenere fidem catholicam, & in eadem velle & viuere & mori, cum primum Concilium Ephesinum prohibuerit proferri aliam fidem præter terminatam in Nicæno Concilio. Cum hæc ^f legerentur in quarto Concilio, exclamauit Eusebius episcopus Dorylæi, qui accusator fuit a principio: Eutyches mentitus est, non est diffinitio, non est Canon qui hoc dicat. Dioscorus contradixit Eusebio. Deinde lectum est, quomodo Dioscorus deposuit Eusebium & Flauianum, vt transgressores legis: & omnes episcopi fecuti sunt illius sententiam. Dum hæc legerentur, acclamauerunt patres: Anathema Dioscoro: Eutyches & Dioscorus deponantur. & isto modo omnia fuerunt irritata, quæ

^a Deest aliquid, sed sensus est clarus, scilicet, imo custodiunt fidem, vt ex facto dignoscitur, cum nihil addiderint symbolo, & si sermonum suorum attendatur sensus, aperte colligitur, quod ipsas diuinas scripturas velint intactas & illibatam custodiri.

^b id est, huic nostræ responsioni & argumento suffragantur dicta quarti Concilii.

^c Concilium Chalcedonen- se act. 5. in diffinitione.

^d Nullatenus ex eis additio aut molestia facta fuit symbolo a Concilio.

^e Concilium Ephesinum secundum damnatum.

ANNO
 CHRISTI
 1438.

fuerunt obiecta contra Flauianum & Eusebium, & deponitur Dioscorus. Quid autem sit, quod ex his colligatis, minime concerno, nisi quod Flauianus nihil fecerit contra Nicænam fidem, & propterea indebite & iniuste condemnatus, & debite restitutus. Et vere iniuste condemnatus fuit: & hæc fauent hucusque intentioni fidei Nicænae, quid^a obstat, cum diceret Christum in duabus naturis, nec intentioni, nec dictionibus addit, qui condemnarunt in dictionibus, errarunt ab æquiuoco. Nam ille nil addebat in symbolo, sed foris ponebat: hoc autem minime prohibetur vel in scripturis, vel in symbolo, vel in omnibus huiusmodi. Dico autem, quod non opitulatur vobis, cum addideritis symbolo. Nam aut hoc scripturæ sacræ apponatur, & hoc prohibetur: verum declarationes scripturarum exponere licitum est, & ideo nemo vnquam iuste condemnatus est de hoc. Quid denique opitulatur vobis, si Eusebius esse tale prohibitum^a, & quod Concilium tacuit? Nam aut ignorabat hanc legem Eusebius, & hoc non est mirum. Multi namque ex episcopis qui impræsentiarum sunt, ignorant actus Conciliorum. Aut cum cognouerit, ad aliam sententiam interpretabatur, & non ad sententiam Dioscori: & ideo dixit, non est Canon qui dicat istud, videlicet quod Eutyches dicebat, illum qui istam fidem doceret, saperet, &c. subiacere condemnationibus^b patrum: & illum qui immutaret fidem secundum dictionem, quod Flauianus non faciebat: imo dum seruaret dictiones symboli, intelligebat & docebat aliam fidem, sed non alienam. Hoc autem non prohibetur docere extra textum alia & consona; videtur per omnia iniuste depositum Flauianum: non enim diffinitiones transgressus est, nec innouauit aliud symbolum, prout vos fecistis. Et hæc pro nobis certa sunt, & hoc, quod vos concedetis, nisi euidētissimis rebus contradicere velitis.

^a Subintellige negauerit, vt colligitur ex act. i. Concilii Calchedonensis sup. cir. ideo subdit, Non est Canon, &c.

^b Verba Euty- chis loco cita- to, sunt hæc: Illum qui præ- ter istam fidē addiderit ali- quid aut mi- nuerit, aut do- cuerit, subiacere damnatio- nibus, &c.

^c id est, & hoc est quod vos concedetis.

^d alloquitur papam.

CARD. Vultis plus dicere?

EPHES. Volo præterea vnum testem allegare, qui fuit princeps vestræ ecclesiæ Romanæ, qui specialiter est nostrarum rationum confirmator, Vigilium sanctissimum papam senioris Romæ, cui profecto nos obedire debemus, & vos imitari: vos^d dico, qui successistis eius dignitati. Sit denique iste signaculum nostrarum rationum,

Concil. Tom. 33.

Nn ij

dicit in epistola quam ad Eutyrium Constantinopolitanum patriarcham direxit: Carissimo fratri Eutyrio Vigilius. Repletum est lætitia os nostrum, & lingua nostra exultatione, &c. ¹⁰ Nos semper custodiimus & custodimus fidem, quæ ab initio tradita est a magno Deo & saluatore nostro Iesu Christo sanctis apostolis, & ab ipsis vniuerso mundo prædicata, & a sanctis patribus declarata, & maxime a patribus qui conuenerunt in sanctis quatuor Conciliis, quæ per omnia accipimus, hoc est 318. patres qui in Nicæa conuenerunt, qui sanctum symbolum, hoc est disciplinam fidei exposuerunt, qui & Arii furiam anathematizarunt, ^a & qui eadem saperent. Suscipimus &

^a & eos qui, &c.

^b id est, impugnantium Spiritum sanctum.

^c in epist. Vigiliæ citata, unde hæc definitio sunt, legitur sexcentos triginta.

^d id est, dicitis, vel dicere potestis.

^e Qui vellet dicere contrarium, non diceret præter istud, sed diceret contrarium huic.

^f Sed aliud significat idem, quod præter istud quod verificatur in mutatione dictionum & syllabarum.

150. patres qui Constantinopoli conuenerunt, qui eandem sanctam disciplinam explanarunt, & illud quod est de diuinitate sancti Spiritus expresserunt, & hæresim Macedonianorum ^b pugnatorum Spiritus, & impium Apollinarem condemnarunt, & qui eam saperent. Suscipimus & sanctos ducentos patres qui in ciuitate Ephesina conuenerunt, qui per omnia secuti sunt idem sanctum symbolum & disciplinam, & condemnarunt Nestorium & scelerata eius dogmata, & qui similia saperent vel sentirent.

Vna cum istis suscipimus ^c 560. qui in Calchedone conuenerunt, qui per omnia consenserunt prædictis sanctis Conciliis, & secuti sunt patrum symbolum seu disciplinam, quod a 318. patribus expositum, & a 150. patribus explanatum fuerat: & anathematizarunt eos qui aliud præter dictum symbolum auderent docere & tradere sanctis ecclesiis. Audistis, patres reuerendi, hoc est symbolum, quod a patribus Concilii Ephesini & Calchedonenfis non dicitur expositum aut declaratum, sed susceptum & confirmatum: & hos omnes patres fuisse illud symbolum secutos dicit, & eos anathematizatos qui aliud præter dictum symbolum auderent docere & tradere sanctis Dei ecclesiis, in

quibus non particulare aliquod symbolum potest intelligi, cum particulare sanctis ecclesiis non tradatur: nec contrarium vos ^d dicitis, quoniam modo taliter ipse ^e dixisset, aliud præter dictum, si contrarium intellexisset. Nam non dicitur contrarium præter istud, sed dicitur contrarium tali ^e: sed aliud dicitur præter istud ^f, & immutata sententia dictionum: & hoc liquido apparet omnibus

ANNO
CHRISTI
1438.

qui nolunt contendere. Hoc symbolum postulamus, reuerendi patres, bonum depositum sanctorum patrum qui conuenerunt in regia vrbe Constantinopolitana, reddite hoc nobis tale, quale a nobis suscepistis. Si quis commiserit vobis aliquid in deposito, nonne debetis reddere vt habuistis? Reddite nobis symbolum patrum vt accepistis: non suscipit additamentum aliter quam conclusum est ab illis patribus: & qui audent mutare, exploduntur; &

* eos qui
aliud

* quos aliud præter istud vellent facere, * tormentis constringunt. Parumne videtur vobis, quod fuit additum symbolo, & paruipenditis rationem talis rei? Ergo & dempta nil noceret, nec parum, imo proderit maxime. nam vniuerso populo Christiano magnum est, quod tactum est, & magna ratio est de illo. Ergo nec nos erramus, si magnam facimus rationem de isto propter aliquam particulam appositam, & sic per dispensationem detrahatur: & vos complectimini fratres, quorum videtis laniatus, qui vinculum caritatis laniatis. Rogamus vos patres & dominos honorabiles propter viscera Domini nostri Iesu Christi, qui dilexit nos inutiles existentes, & qui animam suam posuit pro nobis; redeamus ad illam opportunam confessionem, quæ debet esse & inter vos & patres illos, quam habebamus prius quam adderetur, & inter nos non erat schisma. Agnoscamus adinuicem, & veneremur patres, honoremus definitiones, timeamus pœnas, custodiamus traditiones, & simul omnes vno ore glorificemus honorabilissimum nomen Patris & Filii & Spiritus sancti nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

* Scilicet
pœnis.

CARD. Cum vestræ gratiæ beneplacito.

EPHES. Dicatis plane propter notarios.

CARD. Faciam. Reuerendi ac dilectissimi patres, ego intellexi quæ modo protulistis, & dimissis procemialibus, veniam ad rem ipsam. Paternitas vestra dixit, quod volebat respondere octo articulis per me factis, quia illa videbantur pertinentia magis quam alia. Ego in scriptis dedi tibi viginti, postea diuersis vicibus vltra octo aut decem; quæ re vera non sunt minus pertinentia quam illa, imo magis ac magis stringunt. dimittendo ista, venio ad primum. Et dicitis primo de Charisio, quod ille nil nobis præstitit, quia ille fecit priuatum symbolum, nos agimus de

N n iij

vniuersali. Ad hoc respondeo, quod multum præstitit & præstat, licet inter nos & vos ipsos sit quæstio de symbolo vniuersali, nihilo minus de hoc verbo addito, & an licuerit fieri, insurgit ex intellectu dictionis tertii Concilii. Vos videmini intelligere illa verba, aliam fidem, id est aliis verbis, licet veram: & quod certe intelligitur de alio symbolo, etsi vero, tamen in verbis diuersis. Ego impugnabam, quod satis protulit fidem suam^a per diuersa verba, quam sit symbolum Nicænum, & non fuit reprehensus. Ergo ex hoc comprehendo, sensum prohibitum comprehendere diuersitatem fidei effectu, non verbo; & sicut dixi, textus non distinguit inter symbolum vniuersale, vel particulare, vel commune, vel priuatum: imo sæpe dixi quod particularis persona prohibetur per istum textum. Nam si intellectus diffinitionis fuisset de verbis tantum, Charisius valde fuisset reprehensus. Secundo, paternitas tua dixit, quod ego dixeram, quod hæc prohibitio prohibebat non tantum proferre, sed & sapere. Dicitis quod verbum, sapere, non est in prima parte textus, sed verbum proferre & docere: sed in secunda parte diffinitionum, cum reprehendatur dogma Nestorianorum, ponitur, credentes vel sapientes, & quod hoc verbum sapere fuit positum in Concilio Calchedonensi propter factum Eutychis, quia bene proferebat symbolum, sed male intelligebat; & ideo Concilium Calchedonense posuit illud verbum sapere. Addit ipse^b, quod verbum sapere, est secundum intentionem intus proferre, vel docere & conscribere^c secundum verba & dictiones. Ad hoc possum dupliciter respondere: vno modo, licet hoc verbum non sit in diffinitionibus tertii Concilii, sufficit quod sit in prohibitis aliorum Conciliorum.^d Nam ita ligat diffinitio octaui Concilii, septimi, sexti, quinti, & tertii; si prohibetur intelligentia, tunc sequuntur illa inconuenientia quæ olim dixi; quia quicumque saperet aliquam veritatem quæ non esset in symbolo, incurreret anathema, siue per quintum, siue per sextum, siue per septimum: sed hoc est absurdum nedum dicere, sed cogitare, quod omnis homo incurreret anathema. Secundo respondeo ad istud, quod licet hoc verbum non fuerit expresse positum in verbis primæ partis, oportet ita intelligere, & ita sancti docto-

^a Charisius scilicet.

^b Marcus scilicet Ephes.

^c Id est, verba prohibitionis, sapere vel docere, respiciunt verum sensum intrinsecum: conscribere autem vel proferre, ipsa verba & syllabas symboli.
^d Vt in Calched. act. 7. in diffinitione.

ANNO
CHRISTI
1458.

res intelligunt. Et primo Cyrillus, & postea Vigilus, quem tantæ auctoritatis facitis, prout est. Cyrillus in ^a expositionibus symboli declarat sensum prohibitum tertii Concilii, & dicit, quod illud Concilium tulit sententiam contra Nestorium, & damnauit nouitates uocum eorum qui cum Nestorio erant, & qui fuerunt, & qui saperent talia. Certum est, hanc diffinitionem habere duas partes. Vltima loquitur de sapientibus dogmata Nestorianorum; ubi hæc prohibitio potest prohibere nouitatem uocum, nisi in prima parte: certe hoc intelligit aliam fidem, id est de sapientibus aliam fidem, id est contrariam: alioquin Cyrillus non dixisset nouitatem. Secundo probo per dictum Vigilii, per particulam quam volebatis præterire; dicit: Recipimus ducentos sanctos patres (& infra) & iudicauerunt Nestorium impium, & damnauerunt iniqua dogmata: & continetur in secunda parte diffinitionum, & sequitur: Et qui similia saperent. Ergo expresse Vigilus intelligit primam partem non solum loqui de prolatione, sed de iis qui sapiunt. Et vnde isti doctores declarant, quod est intelligenda prohibitio non solum de loquentibus, sed & de ^u sapientibus. Tertio probo per rationem, quod ita debet intelligi. Ridiculum esset dicere vel cogitare, illos patres voluisse ligare proferentes ore, & non qui cogitarent corde. Lex non imponitur verbis, sed rebus: & intentio Synodorum est, vt doceant homines veritatem, quid debeant de Deo sentire, quia dicit Apostolus: *Corde creditur Rom. 10. ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Vnde intentio ipsorum est qui sunt ministri iustitiæ, docere homines qualiter debent corde sentire. Vnde ipsi non perfecti essent ministri iustitiæ, ^b nisi corde docerent. Et quia voces sunt significatiuæ eorum quæ quis in animo habet, & nemo præsumitur aliud ore proferre, quam mente habeat: ideo visum est sufficere patribus, prohibere verbum, proferre, comprehendens sapere. Numquid homo esset saluus, si recte proferret, & corde male sentiret? Reuerendi patres hoc responsum est ad id quod allegauit de dictionibus, & ad aliud quod ipse dicit, quod sapere intelligitur de corde; & proferre, de ore. Deinde reuertimini ad id quod prima parte dixistis, dicens quod priuata persona potest facere priuatum symbolum, vniuersale autem

^a In act. Conc.
Ephesini part.
3. cap. 34. & 35.^b nisi doce-
rent, corde
credenda.

non potest fieri: istud non videtur habere rationem, nec faciem rationis, quod priuata personæ concedatur plus quam vniuersæ ecclesiæ: imo deberet magis prohiberi singulari quam vniuersali, quia priuata persona potest errare, vniuersalis non potest errare: & hoc repugnat rationi naturali & ciuili, & politicis, quod plus possit vna persona quam communitas. Itaque per illam prohibitionem prohibetur particularis, & non vniuersalis: & verba hoc comprehendunt loquentia in singulari^a. Nam hoc videtur alienum a ratione, quod legislator qui intendit omnes ligare, & non se, sibi & non aliis legem imponat. Ea quæ pertinent ad rationes ciuiles non sunt spernenda. Leges communes, & quæ factæ fuerunt Constantinopoli per Iustinianum, dicunt, quod par in parem non habet imperium: nec habens potestatem condendi legem, potest ligare successorem, quo minus veniente necessitate possit mutare: hoc esset contra rationem & finem legis. Nam hoc fit ad bonum publicum, modo si vtilitas publica exigat, vt quid fiat contra illam legem: nisi possit fieri, esset contra finem illius legis. Et vt non videar vti legibus sæcularibus solum, adduco exempla sanctarum Synodorum. In primo Concilio Nicæno fuit conclusum, quod post ecclesiam Romanam esset Alexandrina^b: & sicut dicit papa Liberius^c, quod fuit prohibitum, ne quid fieret contra illud sub pœna depositionis, si esset episcopus; & anathematis, si laicus; ita Iulius papa dicit: Posuerunt^d leges, quas sacros Canones appellamus, necessarias ad statum ecclesiæ & ad dignitatem episcoporum: non obstante illa prohibitione Nicæni Concilii, fecit^e Calchedonense, quod Constantinopolitana esset^e prima: & sic apparet quod non tam vnum Concilium potest addere, sed & tollere, dummodo non sit contra fidem: & quantumcumque prohibeat, non ligat manus sequentium Synodorum in illis quæ possunt dispositionem hominum variare, non de fide, quæ est inuariabilis. Vnde ecclesia catholica bene prohibet fieri quid contra fidem: sed quod aliquid, quod sit secundum fidem, non possit ecclesia facere, hoc est impossibile. Ea quæ continentur in symbolo, sunt inuariabilia: sed quod his verbis, vel aliis vtamur, dummodo sint vera, hoc nunquam fuit inhibitum, nec potest inhiberi. Et sicut

Syno-

^a Nulli, ne-
mini, vt in dif-
finitione sæpe
citata.

^b Concil. Ni-
cæni. Can. 6.
^c Epist. 11. Vi-
de huius supra
collat. 11.

^d Id est, quam-
uis in Nicæno
illa sit posita
lex præceden-
tis, tamen
postea præua-
luit Constanti-
nopolitana.

^e scilicet ante
Alexandrinæ.

ANNO
CHRISTI
1438.

Synodus Constantinopolitana potuit facere declarationem, ita in aeternum poterunt per alias fieri. Imo dico plus, quod si aliqua Synodus diceret, quod in symbolo non addatur etiam verbum verum, intelligeretur de priuatis additionibus, non de ecclesia vniuersali. Et si quis diceret, quod Cyrillus prohibuit sibi ipsi, loquens in persona Concilii; Cyrillus intelligebat de seipso & de priuatis, & non de vniuersali ecclesia. Et hoc dico per quamdam repositionem, cum supra declarauimus, quod epistola Cyrilli habet significatum de sensu, non de verbis. Ad id quod dixistis, quod additio fuit causa multorum malorum, dicatis, quod additio non fuit causa schismatis, quia ante istud schisma ecclesia Romana cantabat symbolum cum hoc verbo, Filioque. Hoc habemus per epistolas Hormisdæ papæ*, quas scribit imperatori Constantinopolitano, videlicet Iustino, patri Iustiniani^b imperatoris, qui fuit tempore quinti Concilii. Concilia Toletana^c sunt magnæ auctoritatis, celebrata cum præsidente Leonis: & in multis de illis Conciliis ponitur illud verbum, Filioque. Si vultis quod legantur, audite.

EPHES. Nos nunquam audiuius talia Concilia.

CARD. Audietis nunc.

EPHES. Quia ista non sunt authentica, ideo non curamus ista videre.

CARD. Ideo dico, quod erat illud verbum apud ecclesiam Romanam, Filioque, & non fuit schisma. Item Tarasius addens, per Filium,^d in Concilio septimo, non generauit schisma. Deinde doctrina Augustini & Ambrosii erat nota ante tempus tertii Concilii. Item doctrina multorum doctorum Græcorum erat nota orientalibus, & tamen nullus fuit scandalizatus contra eos. Vnde non dicitur, quod hoc verbum, Filioque, fuerit causa schismatis, nec propter hoc secuta est diuisio.

EPHES. Propter quæ ergo?

CARD. Litis præteritæ non est causa referenda. Volo vti verbis quæ sunt apta ad pacem, non ad litem. Deum ad argumentum omissionis Concilii Constantinopolitani, quod de eo non fuerit facta mentio^e, cum dicitis, quod non fuit ante prohibitum; sicut dixi in scriptis, ponamus^f quod prohibitio prohibeat aliud symbolum

Concil. Tom. 33.

OO

^a Epist. 79. tom. 1. part. 1. Conciliorum edit. Colon. in qua habetur, Filioque. ^b Iustinianus erat Iustini ex sorore nepos, vicit Marcellinus. ^c Vide Baron. tom. 6. anno 447. num. 19. & tom. 10. anno 883. nu. 33.

^d In 7. Conc. act. 7. in dist. nit. ibi enim id legi, ex antiquo codice probauerat Iulianus cardin. supra collat. 4. tempore Hadri. papæ I. & Tarasii patriarchæ Constantinopolitani. ^e In Concilio scilicet Ephes. non fuit facta mentio de symb. Constantinopol. quia tunc non erat prohibitio.

^f Præsupposito etiam quod ante Ephesinū non esset prohibita additio, probat, quod verba prohibitionis referuntur ad sensum contrarium & falsum solummodo.

fieri; discutiamus de significato istorum verborum ad symbolum. Ego non dico de prohibitione ante vel post, sed de significato. Tu dixisti quod id quod non differt in sensu, sed in verbis, debet reputari vnum & idem cum Nicæno: ita nostrum cum sit idem, non est aliud.

EPHES. Ego dixi sine diuersitate, nec dixi idem, sed aliud: vos accipitis hanc significationem a me, quam non dixi, de illo Constantinopolitano^a solum.

CARD. Illa ratione, qua fuisti motus ad dicendum de illo Constantinopolitano, ego moueor de nostro, vt dicatur idem: deinde probo per alias auctoritates. Ego dico, quod in septima Synodo fuit lecta fides Tarasii & Theodori, quæ in verbis multis differebant: & tamen fuit dictum, quod erat vna & eadem identitas. Item in quarto Concilio dicunt, quod decreta in Ephesino & Nicæno ita concordarunt, quod nil diuersum sapuerunt siue diffinierunt. Ergo diuersitas & identitas non attenditur ad verba, sed ad intellectum. Ego dico, quod & ante tertium Concilium fuit facta hæc prohibitio. Probaui per Cælestinum, deinde per Cyrillum, tertio per primam Synodum: & paternitas tua nihil respondit. Deinde audiatis epistolam Liberii papæ.

AND. Fuit lecta in Græco, deinde in Latinum his verbis^b.

Dilecto fratri Athanasio, & vniuersis in vnum congregatis fidem rectam sentientibus, Ægyptiorum episcopis, Liberius papa salutem. Et ab initio percepimus a beato Petro apostolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem pro vniuersali ecclesia ad rectam defendendam fidem, quatenus nulli liceat statum ecclesiæ submouere ad læsuram recte credentium, sine periculo honoris. Epistolam vestram nobis directam ante nos recitari fecimus, tribulationes quas pro recta fide patimini, intelleximus: super quibus & nos vna vobiscum condolentes, & laborare pro vobis, vt pater pro filio, parati sumus. Fidem Nicæni Concilii in eadem epistola recte reperimus, gratias referimus, pro qua non solum persecutiones sustinere parati sumus, sed etiam, si necesse fuerit, mori pro nomine Christi, in quantum nostra fragilitas patitur, non respuimus. Ideo prædictum Concilium Nicæ-

^a scilicet, ego dixi symbola debere esse sine diuersitate etiam in verbis ipsis, quibus si differat, non dixi esse eadem, sed alia: solum de Constantinopoli, symb. diuersis idem cum Nicæno, quamuis differens in verbis, quia quando fuit conditum, non erat adhuc facta prohibitio.

^b Epist. 11, habetur tom. 1, Concil. sub Liberio.

ANNO CHRISTI 1458.

num diffiniuit, illam fidem non licere proferre, sapere vel docere aliter, nec quidquam in fide sentire vel proferre, quod iis patrum regulis posset obuiare: qui vero sapere, docere vel proferre, vel aliud symbolum tradere ad fidem veritatis conuerti desiderantibus, vel a Iudæis, vel paganis Christianos volentibus fieri; si episcopi vel clerici, alieni ab episcopatu, clericus a clero; monachos vel laicos anathematizari voluerunt.

CARD. Etiam ego probaui per aliam auctoritatem, quod similis prohibitio facta fuit ante per Canones Nicæni. Vnde non tantum Liberii & Vigiliij testimonium, habemus etiam Damasi papæ, & episcoporum qui fuerunt in Ariminenſi ^a Concilio, vbi catholici & Ariani fuerunt, & Ariani plures nimis ^b, & protulerunt perfidiam illorum, quam in Sirmio protulerant. Catholici resistebant eis, & illi Ariani volebant persuadere, quod propter duo verba non debebat turbari status ecclesiæ: tollatur hoc verbum, ^c non erat, & erit pax. Sed catholici intelligentes fallacias repulerunt eos, & insinuarunt imperatori eorum voluntatem, dicentes esse filios Nicæni Concilij, pariter & heredes. Reperitur recta ipsorum fides ad Constantium scripta, cuius verba sunt hæc.

Epistola catholicorum episcoporum, qui Arianis resistunt in Arimino.

CARD. Et est aduertendum, quod pauciores tenentes rectam fidem dicebant Concilium repræsentare ^d, & sub nomine Concilij scribebant literam. Hæc fides sola in Nicæa expugnat hæresim Arianam, & non solum illam, sed alias: cui veræ fidei addere quidquam, erroneum & fallax est; & auferre, periculosum. ^e Et si quis horum alterum facit, erit facultas agendi quod volunt. Nos habemus Theodoretum, quem audiatis in Græco. Deinde sequitur epistola Damasi ^f, qui inuehitur contra illos qui protulerant in Arimino testimonium, his verbis. Patres trecenti qui in Nicæa conuenerunt, hunc murum firmissimum contra hæreticos statuerunt, & hoc remedio sunt omnia repulsa obstacula, vt Pater & Filius eiusdem bonitatis, magnitudinis & virtutis credi debeant, ^g vnus essentia, substantia, & Spiritus sanctus: aliter sapientes alienos a communione nostra iudicarunt. Ergo

Concil. Tom. 33.

O o ij

^a In primo Ariminenſi Conc. approbato. Vide tom. 1. C. 6c.
^b Iulianus card. sequitur textum epist. Athanasij Africanos, vbi dicitur Arianos fuisse ducentos. Vide Baron. tom. 3. anno 359. nu. 1.
^c Non erat scilicet aliquando Christus neque vt Deus. Sunt verba hæreticorum damnata in simbolo Nicæno: que verba damnationis volebant Ariani auferri a simbolo Nicæno.

^d Nimirum pro ipſis ſtabant legati apost. qui præerant Concilio, vt apud Baron. tom. 3. anno 359. nu. 3.

^e Quorum si alterum fiat, erit hostibus quidquid libet agendi libera facultas, sic in epist. tom. 1. Concil. edit. Colon. post Concil. Ariminenſi.
^f Epist. 4. tom. 1. Concil. sub Damaso.

^g Vnius essentia, siue substantia, simul & Spiritus sanctus. Sic in ea epist. citata.

* Non existi-
marunt sibi
prohibitum
esse.

† In epistola
ad Pulcheriam
Augustinam
epist. 96.

‡ Epist. 81.
titul. 7.

hanc prohibitionem sciatis factam ante tertiam Synodum (vt multis modis est probatum) in Concilio videlicet Nicæno; qua non obstante patres in Constantinopoli^a non prohibuerunt facere vnum symbolum: ergo apparet prohibitionem referri ad contrariam fidem, non ad declarationem veritatis. Ad hoc quod ipsi dixistis, quod symbolum Constantinopolitanum habet se ad Nicænum vt nouum testamentum ad vetus, & Constantinopolitanum explicat quod erat in Nicæno implicite, vt nouum vetus: dico quod nostrum explicat quod erat in Nicæno. Illam vero similitudinem, per quam intelligitis duo tantum esse symbola, non accipimus: & quia pridie dixistis, quod erant duo symbola, & quod non erat symbolum apostolicum; probo contrarium, & hæc sunt verba Leonis, vbi dicit^b: Siquidem catholici symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa est instructione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo ipsius gladio possent detruncari: cuius symboli plenitudinem si Eutyches puro ac simplici corde voluisset concipere, in nullo a decretis sanctissimi Nicæni Concilii deuiaret. Secundo est testimonium Ambrosii, & scribit papæ Siricio^c, & dicit sic: Sed si doctrinis non creditur sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis angelorum dicentium, quod non est impossibile apud Deum omne verbum. Credatur symbolo apostolorum, quod intactum ecclesia Romana seruat. Accedat magnus Augustinus exponens symbolum apostolorum, & ponit de verbo ad verbum illud, & dicit, quod factum est ita breuiter, quod omnes possent memoria retinere; & quod euangelia & prophetiæ & apostolici actus implicite continentur; & dicit: Hæc est fides paucis verbis tenenda: in ipso symbolo nouellis Christianis datur, & exponit quatuor: primo ad fideles, secundo ad hæreticos, tertio ad Iudæos, quarto ad paganos: & aperit multa mysteria Dei pulcra. Vnde inuitat hæreticos, Iudæos & gentiles ad susceptionem huius symboli, & dicit, quod tradatur nouellis fidelibus, & quod sine ipso non est recta fides. Et aduertendum, quod symbolum apostolorum est perfectius, id est magis completum quam Nicænum. In symbolo Nicæno non dicitur, quod Christus

ANNO
CHRISTI
1438.

est conceptus de Spiritu sancto ex Maria virgine, quod est ita magnum & admirandum mysterium. Item nihil dicitur de descensu ad inferos, de sanctorum communionem, carnis resurrectione, & multa alia, quæ sunt in hoc symbolo. Desinat vestra paternitas dicere, quod non sunt nisi duo symbola, ^aprohibita tot auctoritatibus generalibus. Et si quæris quando fuit traditum symbolum apostolorum, dico quod beatus Clemens post obitum Petri scripsit Iacobo ^bepistolam, & in illa epistola multas traditiones Petri apostoli commemorat, inter quas dicit hæc verba: Christo resurgente & ascendente in cælum, misso Spiritu sancto, collata apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum quod nunc tenet fidelis ecclesia, quisque quod sentiret & teneret, dicendo ediderunt; quatenus discedentes abinuicem, hanc regulam apud gentes ^cprædicarent. Et secundum hanc traditionem beati Petri in die Pentecostes factum fuit hoc symbolum. Nec est verisimile, quod ecclesia steterit trecentis annis a tempore ascensionis vsque ad Concilium Nicænum sine symbolo. Deinde respondeatis ad id quod dixi de sexta Synodo ^d. Vos dicitis, quod debet intelligi, vt nil fiat in euerfionem, id est ipsius symboli: & dicitis, quod loquitur de iis quæ fuerunt diffinita in sexto Concilio; quasi velitis intelligere, quod non prohibet diffinita in aliis Conciliis. Ego expediam me de istis, quia textus ponit verbum, euerfio, post verbum, adiectionem doctrinis. Numquid per hoc non apparet, quod illa adiectio est prohibita, quæ fit ad euerfionem? certe sic. Ad secundam partem cum dicit ibi, eorum quæ diffinita sunt, refert se ad omnia, & ad primum, & secundum, & tertium, & quintum, & sextum Concilia, quæ omnia fuerunt exposita ^e. Et quod hæc verba, aliam fidem, ita intelligantur, beatus Gelasius papa declarat, & fuit solennissimus doctor, fuit ante Gregorium, & dicit: Si quis secundum sceleratos hæreticos quocumque modo, vel verbo, vel tempore, vel loco, terminos transfutans quos posuerunt firmiter patres ecclesiæ & sanctæ vniuersales Synodi, tentauerit temere contrauenire, & fidei alterius expositiones, aut leges, & diffinitiones, vel libellos, aut epistolas, aut testimonia falsa ecclesiasticis regulis incognita, & si quid aliud, quod impiissimis hæreti-

O o iij

^a id est, desinas dicere, cum prohibeatis tot auctoritatibus.

^b De qua epist. vide Baron. tom. 2. anno 102. num. 6. Turrianum aduers. Magdeburg. lib. 2. Possuin. in Appar. sacro, verb. Clemens Romanus.

^c prædicarent. Hucusque verba Clementis.

^d Actione 18.

^e Supra.

cis solitum est agere, pro diabolica instigatione, callide, aut contra sanctas orthodoxorum sententias; si perseuerauerit hoc impie agens, in sæcula sæculorum sit condemnatus, & dicat omnis populus, Fiat fiat. Illa verba, id est, Noli^a transgredi terminos patrum, in septimo Concilio de euerfione intelliguntur, scilicet interpretationes cōtra sententias patrum. Deinde cum responderetis ad dictum meum ex epistola Cyrilli, dicit^b, quod hoc præcessit diffinitiones. Ego dico, quod hæc responsio nihil valet, quia intelligentia verborum sumitur ex causa dicendi. Vnde cum beatus Cyrillus dicat, sequi intentionem sanctorum patrum, non debet intelligi nisi de ipsa intelligentia, non de verbis: alioquin videretur sibi contrarius, aliter in epistolis, & aliter in diffinitionibus sapiens. Item tota Synodus dixit, quod ipse sapit idem cum fide Nicæna. Vnde ipsa Synodus quæ fecit prohibitionem, intelligit esse idem, quod sensu consonat. Postea respondistis ad dictum meum de^c septima, vbi dixi, intentiones veritatis sectantes: & dicitis, quod ille intellectus facit pro vobis, quia infra dicit: Nihil addentes vel minuents. Dico, quod non potestis negare, quod debemus sectari veritatem, non verba. Et illud quod putatis esse pro vobis, quia dicit, nil addentes, videas quod est contra te, quia ibi exponit fidem Nicænam & aliorum Conciliorum, & loquitur de omnibus.

^a Act. 7. & in 6. Synodo act. 18. in diffinit. non quod ibi sint hæc verba sacre scripturæ, sed quia ibi prohibetur interpretatio & additio ad euerfionem dogmatum. ^b Ephesinus scilicet.

^c Diffinitione 7. Synodi act. 7. cuius hæc sunt verba: intentionem veritatis sectantes nihil addimus, nihil adimus, sed omnia que catholicæ sunt ecclesiæ immutata seruamus, & sequentes sancta sex vniuersalia Concilia, &c.

EPHES. Inferiora quomodo intelliguntur?

CARD. Inferiora intelliguntur per superiora. Certum est, quod in aliis Conciliis non fuit diffinitum de imaginibus, & ibi fit; & tamen dicit Synodus, quod nihil addit.

EPHES. Erat traditio ecclesiæ.

CARD. Ista diffinitio non erat facta in aliquo Concilio, præterquam septimo. Addit ergo, & tamen dicit quod nil addit. Vnde oportet intelligere, quod nil addit contra veritatem, sed quod erat in sacra scriptura magis explicat. Demum respondistis ad dictum de beato Leone, & dicitis, quod Leo non fecit aliud symbolum. Ego respondeo, quod per verba prohibitiua, secundum sensum vestrum, ita est prohibitum facere diffinitiones, vt symbolum; & nihilo minus Leo cum Synodo Calchedonenfi fecit aliam diffinitionem. Per hoc datur intelligi, quod prohibitio

ANNO
CHRISTI
1438.

comprehendit contrarium symbolum & contrariam diffinitionem, quia cum prohibitio vtrumque comprehendat, nonne vtrumque erit prohibitum, vel vtrumque permissum? Ad hoc quod dicitis, quod ecclesia Romana non fecit cum diligentia hanc additionem, dico contrarium, quia mature fecit sequens veritatem & sacras scripturas, doctores Græcos & Latinos. Et quia pridie dixistis, quod in hoc dogmate quod apposuit, fecit tertium testamentum: dico, quod qui tollit hæc verba, tollit nouum testamentum, imo & vetus: quia cum vetus sit figura noui, si impugnatur nouum, impugnatur & vetus, quia vnum continetur in alio. Demum respondistis de Flauiano & episcopo Dorylai, & dixistis, quod illud nihil prædest nobis, quia Flauianus non fecit symbolum, & illi intelligebant, quod non licebat facere diffinitiones: & ideo male intelligebant, & ideo fuit reuocata eorum sententia. Ego dico, quod fuit causa reuocationis, quia condemnata fuerat^b veritas: deinde quia ipsi non bene intelligebant illam diffinitionem, quia intelligebant nec in simbolo, nec extra licere addere. Concilium hunc sensum improbat, intelligens quod licet, dummodo non addatur contra veritatem. Et hoc declarat Diogenes^c episcopus qui ibidem erat, qui respondit his verbis: Dolose proponunt fidem Nicænam: illa enim additamenta recepit propter errores Macedonii. Vnde ille intelligebat, quod symbolum recipit additamentum, si est consonum veritati; & symbolum priuatum & commune, dummodo fiat ad veritatem, non quod est contra veritatem, quia illud^d nec ab ecclesia, nec ab alio potest fieri. Subdidistis deinde, quod sicut euangelio, ita & simbolo non debet addi: & in hoc vos multum fundastis. Attendas bene, rogo, quia spero tollere omnem dubitationem. Verum est, quod in textu euangelii nullus fuit ausus addere aliud verbum, nec in scripturis aliorum sanctorum. Nam si quis diceret: Christus dixit tale verbum: si non dixit, diceret mendacium. Et ita est de epistolis Cyrilli & cuiuslibet doctoris, intelligendo de nuda voce verborum. Sed si Christus appareret & diceret: Tale etiam verbum dixi, & apponatur in euangelio: numquid posset apponi? certe nullus dubitaret, quod sic. Et si Ioannes in Apocalypsi reuiuiscendo apud nos voluisset addere, num-

^a scilicet contrarii Flauiano.

^b a contrariis Flauiano.

^c In Concilio Calchedonensi act. 1. sub tit. Libellus confessionis Eutychie. §. Et cum legeretur. in editione Colonien.

^d scilicet diffinitio.

^a Supple, intelligitur factum.

quid non potuisset? Sic de beato Augustino, qui multa addidit ad librum de ciuitate Dei, cum reuidit. Modo symbolum factum in Nicæa, & per apostolos factum, per ecclesiam, & auctoritate ecclesiæ^a. Nam illa ecclesia quæ fuit tunc, est nunc, & vsque ad finem mundi: & sic semper ipsa potest addere, quia ista additio non fit ab extraneis, sed ab ipsamet. Et quod dixi de ecclesia, idem est dicendum de habente potestatem vniuersalis ecclesiæ, vt summus pontifex. Et quod summus pontifex habeat potestatem vniuersalis ecclesiæ, clare probatur, & per euangelia, & per Concilia, & ex sanctis doctoribus Græcis & Latinis: & audistis in epistola^b beati Liberii, qui dicit a Domino habere hanc auctoritatem pro vniuersali ecclesia discernendi veritatem. Et quia est alius articulus, nolo illum intrare, sed cum erimus in illo, clare ostendemus hoc.

^b Quæ est 11. supra citata.

IMPER. De hac materia multoties dixistis, & non permisistis, quod nostri quid dicerent. Nam nos vno respectu volebamus præterire: sed alio respectu, quia tangit nos, producemus iura nostra, si vos permiseritis nobis. nam in his non habemus inopiam.

^c In Concilio scilicet Calchedonensi, hic sequitur card. replicare quæ supra dixerat, propterea videnda & superius notata.

CARD. Si tua serenitas intellexisset totum, non dixisset hoc. Dixi, quod nunc nolo intrare materiam hanc, sed erit tempus ad hoc: & dixi solum vnum verbum, æquiparando ecclesiam summo pontifici. Et cum vos, domine Ephesine, allegauistis Vigilium, quod ibi sunt duo quæ faciunt contra nos, quod in Constantinopolitano fuit declaratum, & postea fuit susceptum^c: dico quod hoc modicum prodest, quia habemus alibi, quod in hac Synodo fuit declaratum hoc, videlicet in actione tertiæ Synodi, vbi dicitur, quod Cyrillus magnam lucem præbuit symbolo, quod Nestorius male intelligebat, fuit necesse vt Cyrillus & Synodus melius declararent: nec fuit susceptum solum symbolum, sed declaratum, cum non fit admissus Nestorius secundum mera verba symboli Nicæni loquens, nisi illa duodecim capitula approbaret. Et in quinto Concilio dicitur, quod Vigilium anathematizat eos qui aliud quam symbolum sapiunt. Hæc verba, aliud symbolum, si intelligerentur aliud, id est verbum, esset malus sensus, quia semper quod quis diceret verbum, incurreret pœnas. Ergo quicumque diceret aliud verbum, esset

ana-

ANNO
CHRISTI
1438.

anathema. Si vero intelligatur aliud, id est symbolum, dico quod intelligitur aliud, id est malum vel corruptum, vel extra sensum pietatis: & hoc modo bene stat. Ad id quod ultimo petiistis depositum, dico, quod symbolum nostrum est vnum & idem, & quod patres sanctæ Nicænæ Synodi curarunt de veritate, & non de syllabis verbalibus; quia dicitur in tertia Synodo, quod Nicæna Synodus venit ad declarandam fidem; ecclesia nostra dogma illud declarans, fidem declarauit Nicænæ Synodi, & euangelicam, & apostolicam: si pax optatur, membra suo conueniant capiti, & Iulii papæ^a verbis inhærentes, qui his verbis vtitur: Indignum est quemquam vel pontificum, vel alium, illam regulam refutare, quam vidit sedem beati Petri docere & tenere. Multum conuenit, vt totum ecclesiæ corpus in eadem obseruatione concordet cum sede apostolica, vbi Christus totius ecclesiæ posuit principatum. Nonne clare conspicitis, quod totum vestræ contentionis fundamentum residet, quia asseritis, prohibitionem in tertia Synodo factam, cum primo etiam falsi estis ante fuisse declaratum symbolum; & ego luce clarius ostendi ante fuisse prohibitionem factam, & sic necessario prohibitionem se extendere ad falsam fidem: nisi vellemus asserere, Constantinopolitani Concilii patres affectos anathemate: quod nullus nostrum admitteret. Nonne videtis, vos tantum duo asseruisse symbola, & nos tertium apostolorum clarissime demonstrasse, & clare ostendi Constantinopolitano symbolo verbum, De calis, deficere, cum quo verbo vos & nos cantamus symbolum? Liquet luce clarius prohibitionem non se ad verba & syllabas extendere, sed ad diuersitatem sensus & contrarietatem fidei, sine eo, quod etsi verbalis esset prohibita additio, cum hæc positiuæ prohibitionis constitutio foret, sole clarius ostendi, eamdemmet ecclesiam, & eiusdem ecclesiæ potestatem habentem summum pontificem, hac prohibitionem astringi non posse; de quibus etsi aliqua corrigemus,^b nonne ecclesiæ potestatem auctoritatemve commiseremus? Volui hoc processu vobis satisfacere, & luce clarius ostendere, patrum intentionem se non extendere nisi ad verba & syllabas fidem mutantia, non ad declarantia veritatem. Et quia spero, Spiritus sancti gratia cito

Concil. Tom. 33.

Pp

^a Epistola I. in fine tom. 1. Conciliorum edit. Colonien.

^b id est, vnde si de verbis symboli aliqua corrigemus, & adimemus, nempe Filioque, nonne commisceremus & confunderemus ecclesiæ potestatem, quasi non potuerit facere quod fecit?

vinculos vos omnes eodem vinculo caritatis, aliis verbis exasperare vos nolo; sed tantum rogo vt habeamus respectum ad veritatem, & remoueamus de animis nostris quae possent tollere cognitionem veritatis, & eam totis sensibus amplectamur.

AND. Hora iam 23. pulsauerat, ingressa 24. cunctis frigore, inedia, attentione agitatis, finis extitit collocutionis diei illius.

Num. II.

Et his impositus est quaestioni propositae verbalis additionis finis: & vt ad processionis dubium conuerterentur patres, ordinatum extitit. Sed quia fuerat pestis suspicio, ne increbrescentibus caloribus aestatis proximae inficeretur sacer coetus, conclusione facta de Concilio Florentiam transferendo, ad Florentinum Concilium processionis materia est dilata: sicque in cathedrali Ferrariensi ecclesia ordine, modove, quo in oecumenici Concilii declaratione conuenerant, summo pontifice, Latinis Graecorumve patribus cum eorum imperatore praesentibus, infirmitate patriarcha absente, legitimo tamen destinato mandato, decretum est, Concilium de Ferrariensi ciuitate ad ciuitatem Florentinam, Graecis annuentibus, esse translatum. Decreti autem translationis verba per dominum Antonium Portugallensem episcopum in generali sessione lecta, fuerunt haec.

TRANSLATIO CONCILII FERRARIA FLORENTIAM.

*Eugenius episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam.*

DECRET oecumenici Concilii locum, ad quem viri electi ex toto Christiano orbe conueniunt, in quo inter alia hominibus necessaria hoc potissimum sit, aeris salubritas, ne ob infecti aeris contagionem pestiferam, quam cuncti naturaliter timent, fugiunt & metuunt, hi qui in Concilio praesentes sunt, abire inde, re infecta, compellantur, absentes vero illuc accedere recusent. Expedit profecto eos qui ad res arduas in Synodis pertractandas confluunt, omni alia cura, omnique timore vacuos esse, vt rebus publicis quietius liberiusve intendant. Opta-

ANNO
CHRISTI
1438.

uissimus idem ipsum vniuersale Concilium, quod in hac inchoauimus ciuitate, apud eandem continuare, & in ea perfectam occidentalium & orientalium ecclesiarum vniouem consummare feliciter, & ibi finem optatum imponere, vbi initium dedimus. Et quamquam cum pestis autumnno proximo hanc urbem affligeret, a plerisque instantia fieret, vt Synodus ipsa ad locum transferretur non infectum: quia tamen, sicut assolet, adueniente hieme, illa prorsus sperabatur cessare, vsque ad hunc diem dilatum extitit. Cum vero illa in dies perseueret, timeaturque verisimiliter proximo vere atque æstate vehementius inualescere, omnes iudicant consuluntque non modo vtile, sed necessarium fore, vt ad alium hoc morbo liberum confestim migrandum sit locum.

Quocirca ex hac & nonnullis aliis rationabilibus causis, consentientibus carissimo filio nostro Ioanne Palæologo Romæorum imperatore, & venerabili fratre nostro Iosepho patriarcha Constantinopolitano, sacro approbante Concilio, ipsam œcumenicam seu vniuersalem Synodum ab hac ciuitate Ferrariensi ad ciuitatem Florentinam, omnibus manifeste liberam, securam, pacificam & quietam, aerisque salubritate lætantem, & ad quam inter Tyrrenum Hadriaticumque mare optime sitam, ab orientibus & occidentalibus commode accedi potest, harum serie, in nomine sanctæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, exnunc transferimus, & translata esse decernimus, cum his plenis securitatibus & saluisconductibus, quos initio huius sacri Concilii præbuimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ translationis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum apostolorum eius Petri & Pauli se nouerit incursum.

Datum Ferrariæ in sessione publica in ecclesia maiori solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1438. quarto Idus Ianuarii, pontificatus nostri anno 8.

AND. Hac igitur in translatione nostram diei huius historiam, noua id suadente materia, terminabimus, ad diem alium redituri, quo Florentiæ catholicis disputationibus declarata commemorabimus. Vale.

Concil. Tom. 33.

Pp ij

LVD. Et tu vale : in crastinum , oro , hoc in loco iuxta promissa conuenias.

AND. Fiet : iterum vale.

LVD. Felix i carissime frater.

Antequam reliqua ex Andrea prosequamur , opportune hic iuxta temporis ordinem epistolas Eugenii , quibus principes hortabatur ad Concilium , inserendas duximus.

Eugenius , &c. Carissimo in Christo filio Henrico regi Daciae illustri salutem.

Num. III.

CVM varia nobis multiplicesque semper haecenus incubuerint sollicitudines ad commissum desuper officium pastoralis curae gregis dominici debite exequendum, magna & omni ex parte laudabilis sollicitudo est visa circa rem vnionis orientalis ecclesiae cum ecclesia occidentali, quae pro Dei miseratione nostris temporibus est oblata: ad quam tractandam, vt dudum iam feliciter cepimus, vnionem, ac ipso Domino & Deo nostro propitio obtinendam, totis animi & corporis viribus properamus. Et licet multos haecenus in ea re perpeffi fuerimus labores, pluribus tamen antea actis mensibus immixta laboribus ipsis multa ob superuenientem in ciuitate Ferrariensi pestem subiuiimus etiam mortis pericula, quam ingentem ac continuo inualescentem, multis ac pene omnibus in eo loco pro œcumenico Concilio existentibus, locum alium propter hoc desiderantibus, ea ratione inclinare superfedimus, vt si forte per hiemis aduentum, vt verisimile erat, ea cessaret pestis, inchoatam huiusmodi vnionem orientalis ecclesiae in loco, vbi cœpta fuerat, ad optatum finem perduceremus.

Cum vero ea pestis per ipsam hiemem, vt antea, perseveraret, nullique amodo dubium videretur, quin per ver & æstatem continuo inualesceret; ne tantum & diebus nostris incomparabile bonum ex huiusmodi morbo pestis intercipi, aut aliquo modo turbari posset, & liberum esset omnibus pro Dei gloria in hoc œcumenico Concilio in vinea Domini sabaoth collaborandi nobiscum, vtriusque occidentalis & orientalis ecclesiae accedente consensu, inde sacrum œcumenicum Concilium (prout ex copia translationis, quam hic mittimus interclusam, vide-

ANNO
CHRISTI
1438.

re poteris) transtulimus ad ciuitatem Florentinam, locum quidem ad id idoneum, & semper alias, quoties de ipso futuro Concilio tractatum fuit, nominatum, tamquam omnibus nationibus & populis, vt audiebamus, valde gratum.

Ea autem translatione facta, & cedulis de nostro & Romanæ curiæ discessu, ex more, publico in loco affixis, iter ingressi, tandem duce Domino ipsam Florentinam ciuitatem præsentis die applicuimus, vbi magna cum cleri & populi alacritate suscepti fuimus. Quod tuæ celsitudini ad gaudium facimus notum, eandem in Domino exhortantes, vt postquam cœptum pridem pro dicta vnione orientalis ecclesiæ, aliisque maximis in Dei ecclesia bonis operibus, Concilium œcumenicum, auctore Deo, est in loco salubri, tuto, libero, & omnibus populis nationibusque grato, tuos oratores ad id mittere, ac prælatos in tuis dominiis constitutos, vt veniant, hortari velis, ne per tuam excellentiam aliquo modo desit, quin vtriusque ecclesiæ vnio cum ceteris sanctis operibus inchoatis feliciter perficiatur. Datum Florentiæ anno incarnationis dominicæ 1438. &c.

Similiter scriptum est regi Scotiæ; Ludouico comiti Palatino Rheni & duci^a Bauariæ; marchioni Brandeburgensi, duci Saxonæ, Moguntinensi, Coloniensi, Treuirenfi, archiepiscopis.

De ingressu Græcorum in ciuitatem Florentiæ.

AND. Quamuis ad constitutum locum festinus aduenirem, tua me sollicitudo præuenit.

LVD. Quæ pridie audiui, vt præambula notionis Spiritus, magis sensum concitarunt quam fouerunt. Erant meo sensu fidei non multum opportuna,^b data notione processus Spiritus sancti, vt plurimum concitatus ex pristina diei sermonibus, vt sequentia audirem, ad locum constitutum auide redii, vt fastidium additionis, non diuinum sed positium ius (vt tuo vtar vocabulo) continens, in gaudium conuertamus, referas, oro, pollicitæ rei progressum.

AND. Florentiæ cum summus pontifex maximus, im-

Pp iij

^a In cell. 41. Conc. Constantiens. sic citato legitur: Dilectum filium & nobilem virum Ludouicum ducem Bauariæ & comitem Palatinum Rheni. Num. IV.

^b Data notione spirationis ex Patre & Filio tamquam ab vno principio, superflua videbatur questio additionis Filioque, ad solum ius positium pertinens.

perator & patriarcha, Latinorum Græcorumve patres aduenissent, disputationum constituerunt progressum.

LVD. Oro, ante disputationum certamina, vt referas, quo ordine recepti sunt Græci. Scio Florentinos ciues in his receptionibus, vt appareant, curiosos.

AND. Patriarcha, duobus ex cardinalibus, domino de Columna & domino Firmiano, alias sanctæ Mariæ in Via lata, diaconibus cardinalibus obuiam extra portam euntibus, cum prælatorum multorum comitiua in ciuitate ductus, domum sociatus est. Præuenit in veniendo imperatorem. Florentinos hoc speciale eo die fecisse conspectum est, quod pro tunc officiales, quos dominos vocant, ad sedile quoddam ante eorum palatium descenderunt, expectaruntque quousque patriarcha transiens ad eos aduenerit: quo adueniente surgentibus, interprete Leonardo Aretino domini eorum cancellario, in Græco plurima dixere: quo abeunte, palatium ingressi sunt. Nulla adfuerunt spectacula, cum festus dies non fuerit. nam scitis gentes illas festo in die iucundissimas, diebus vero aliis exercitio indefesso vacare. Sed quia imperator die festo aduenerat, ac Dominico carnispriuii ciuitatem ingressus est, magnum apparatus fecerant, & hominum ac mulierum concursus per stratas singulas. Potissime namque ciuitatis illius exhibitio, est ornatarum dominarum & virorum, vt me melius noscis: pluuia tamen spectaculi pompam abstulit. Venit namque ex insperato, quam primum limina ciuitatis imperator ingressus est, pluuia tam grandis, vt receptui se qualibet pompa dederit: quinimo viarum constitutus ordo, nimborum turbine, seruatus non extitit, sed breuiori celeriorive calle domum perductus est. Et quod mirandum magis extitit, quam primum limina domus ingressus est, cessauit pluuia. Aduenerunt & cardinales omnes ad portam ciuitatis, qui eum cum turbine illo plurimum madefacti domum associarunt. Domini ciuitatis ad portam ciuitatis pedites aduenere, eidemque per eorum cancellarium Leonardum Aretinum multa dixere, quibus gratissimum eius aduentum recipere commemorarunt: pluuia hac impediante, nullum habitum est ex nouitate spectaculum.

Ordinatum est, vt disputationes progressum accipe-

ANNO
CHRISTI
1453.

rent: Græcis tamen volentibus particularem quamdam conuentionem, facta est, antequam in publicum prodirent: de qua & mentionem non facerem, cum publica tantum gesta adscribere disposuerim. Sed quia præambulum extitit publicarum referendarum disputationum, de ea verba faciam. Petiti sunt 40. ex nostris, & ex Græcis totidem, vt ad certum venirent colloquium: continientibusque cunctis in palatio apostolico secreto in conuentu, summo pontifice, imperatore, octuaginta aliis, dominus sanctæ Sabinæ, sancti Angeli cognominatus, hæc in medium protulit.

CARD.^a Viri fratres, hæcenus multa dicta sunt: videtur admodum superuacuum in his insistere, sed veniendum ad processionis Spiritus declarandam doctrinam. Imperator vero respondit, quod arbitrabatur aliquod medium esse inuentum, sed per deuentum ad disputationem processionis Spiritus sancti, non intendit a prima recedere. Cui per reuerendissimum dominum responsum est, quod omni tempore, si de qua re in ea dubitauerint, eisdem plenissime satisfiet: conueneruntque vt 2. Martii fieret conuentio publica.

^a Hanc allocutionem cardinalis facit 1. scilicet Florentiæ habitam Græcus scriptor scilicet 17.

NOTÆ AD DECIMAM QVARTAM
COLLATIONEM.

¹ *[Concilii.]* Concilii Calchedonensis actione 5. alias 6. his verbis: *Diffinit sancta Synodus, alteram fidem nulli licere proferre, aut conscribere vel componere, aut sentire, aut alias docere: eos autem qui audent componere fidem alteram, aut proferre, aut docere, aut tradere alterum symbolum, &c.* Eadem sunt verba sextæ Synodi actione 18. quæ & magis ponderat hic Ephesius, quæ sic se habent: *Diffinimus aliam fidem nulli licere proferre aut conscribere, componere aut sapere, vel etiam aliter docere.*

² *[Prohibitionem.]* Nimirum symbolum Constantinopolitanum factum fuerat ante Concilium Ephesinum, & sic ante prohibitionem. Quæ responsio non soluit argumentum. Etenim ultra ea quæ dixit cardinalis, cum Concilium Ephesinum prohibeat omne aliud symbolum præter Nicænum, si prohibitio tendit etiam ad verba addita, quamuis vera, sequeretur quod prohiberet etiam Constantinopolitanum.

³ *[Sexti Concilii.]* Actione 18. Qui vero præsumpserit fidem alteram componere, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud symbolum volentibus conuerti; aut qui nouitatem vocis vel sermonis adinuen-

tionem, ad subuersionem eorum quæ nunc a nobis determinata sunt, introducere, &c.

⁴ *Terminatorum.*] Id est, intelligitur prohibitio, & respicit non solum ipsam terminationem fidei, sed etiam omnes terminos in ea prohibitionem distinctos; nempe immutare, innouare voces, syllabas, &c. ut in præfatis Conciliis & epistola sancti Cyrilli supra sæpe citatis.

⁵ *Fide.*] Id est, diffinitionem fecit eorum quæ sunt fidei, sed non distinxit in lege prohibitionis: quod ille solum transgredi intelligeretur, qui mutaret sensum, non autem verba.

⁶ *Conaretur.*] Deest aliquid, sed sensus est: Qui conaretur non obstante quocumque termino prohibitionis dictam additionem, seu dictionem, Filioque, trahere & accommodare, posset etiam dicere, quod liceret immutare ipsam diffinitionem in dogmatibus fidei ex vi ipsius prohibitionis, quæ æqualiter fertur ad syllabas & substantiam fidei.

⁷ *Septimi.*] Septima Synodus actione 7. in diffinitione, cuius hæc sunt verba hic confuse relata: *Igitur cum diligentia perscrutantes & discutientes, & intentionem veritatis sectantes, nihil detrahimus, nihil addimus.*

⁸ *Legerentur.*] Argumentum Latinorum obscure replicat hic Ephesinus: sed sensus clare colligitur ex 1. actione Concilii Chalcedonensis I V. in ordine, in qua narratur, quod Eutyches hæreticus recitata fide & symbolo Nicæno, quia in eo non damnabatur expresse eius hæresis, dicebat se adhærere prohibitioni Concilii Ephesini, & nolle aliquid credere ultra fidem Nicænam, sed in ea velle viuere & mori. Contra Eutychem exclamauit Eusebius Dorylæi, mentitum esse affirmans, quia non extabat hic Canon Ephesini Concilii de non addendo fidei Nicænae, si opus esset, ad hæresum damnationem. Dioscorus defensor Eutychetis contradixit Eusebio, eumque vna cum Flauiano deposuit, tamquam transgressores Concilii Ephesini. Dum hæc legerentur in generali Concilio Chalcedonensi, damnati fuere Dioscorus & Eutyches, & laudati Eusebius & Flauianus. Hinc optime Latini in hoc Florentino Concilio inferebant, posse addi symbolo urgente necessitate, nec ideo fieri contra prohibitionem Ephesini Concilii. Hoc est argumentum quod refert Ephesius, & cui nil apte respondit.

⁹ *Obstat.*] Nil obstat dictum Flauiani asserentis Christum habuisse duas naturas secundum rectam fidem. Nam nec intentioni, nec dictionibus symboli Nicæni addidit: & qui eum condemnarunt, tamquam addidisset, errarunt ab æquiuoco. nam ipse non addidit symbolo, sed extra symbolum explicabat fidem catholicam.

¹⁰ *Non semper.*] Non sunt verba Vigilii, sed Eutychiei in sua professione fidei quam misit Vigilio, & quam ipse Vigilius in epistola sua refert & approbat: propterea ut verba Vigilii afferuntur ab Ephesio. Extat autem hæc epistola in actis quintæ Synodi, collatione 1. in fine.

¹¹ *Dixit*

ANNO
CHRISTI
1439.

¹¹ *Dixisset.*] Id est, Quomodo Vigilus in epistola citata dixisset, non aliud symbolum præter istud, si voluisset dicere contrarium? Latius enim patent verba, præter istud, quam contrarium. Etenim mutans syllabas in symbolo, dicitur facere præter istud symbolum, quamuis non faciat contrarium in sensu.

¹² *Dispensationem.*] Sic apud Græcum scriptorem sess. 15. *Prudenti dispensatione additum est, eadem pariter tollatur, ut recipiatis fratres dolore excruciatos, & caritatem tanti facientes.*

¹³ *Sapientibus.*] Legendum non solum de sapientibus, sed & de loquentibus. Nimirum inuehitur in Græcos contententes, verba diffinitionis extendi non solum ad mutationem sensus, sed & verborum.

¹⁴ *Calchedonense.*] Actione 15. Canone 28. qui est apocryphus, ut probat Baronius annalium tom. 6. anno Christi 451. num. 136. sed argumentum Iuliani cardinalis habet robur ad hominem, nimirum contra Græcos, qui Canonem illum recipiunt: & tandem præualuit in ecclesia præcedentia sedis Constantinopolitanæ, ut infra dicetur nota 21. collationis 22.

COLLATIO DECIMAQVINTA.

QUÆ EST PRIMA FLORENTIÆ HABITA
die 2. mensis Martii.

*Auctoritatibus sanctorum patrum Epiphanii & Basilii
probatur, Spiritum sanctum procedere
a Patre & Filio.*

AND. **P**RIMO ^a in conuentu Florentiæ conuenientibus cunctis ordine & modo, quo Ferrariæ relatum est, in quo nec imperator, nec patriarcha interfuit, incepit prouincialis Lombardiæ hoc modo.

^aHanc Græcus scriptor facit secundam sessionem Florentiæ habitam, quæ apud eum est sess. 18. in ordine.

PROVINC. Cum benedictione sanctissimi domini nostri, iniunctum satisfaciendi & disputandi officium de ea quæ in nobis est fide processione Spiritus sancti suscipiens, ubi iuxta sententiam beati Augustini in primo de Trinitate, cum modestia & timore agendum est, & attentissimis auribus & deuotis audiendum. In primis si aliquid minus perite & parum caute a me dictum vel expositum fuerit, emendari cupio ab eadem sanctitate, quæ Petri & fidem & sedem tenet, & etiam a reuerendissimis patribus & dominis meis assistentibus. Consequenter vero cum inter nos diuina tractari cœperint, nec debeat verborum esse litigium, sed exquisita verborum veritas, spem in illum concipiendam censemus, qui mentem illuminat & indu-

Concil. Tom. 33.

Q9